

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Λόγος πρώτος.

α'. Ἐβουλόμην ὑμῖν ἀποδοῦναι τὰ λείψανα σήμερον τῆς ὑποθέσεως, περὶ ἧς καὶ πρώην ὑμῖν διελέχθην, καὶ δεῖξαι σαφέστερον, πῶς ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ Θεός. Περὶ γὰρ τούτου τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους καὶ μακροὺς ἐποίησάμεθα λόγους, ὅτε καὶ μάρτυρας παρηγάγομεν τόν τε Ἡσαΐαν καὶ τὸν Δαυῖδ καὶ τὸν Παῦλον. Ὁ μὲν γὰρ ἐβόα, Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; ὁ δὲ ἠὺχαρίσκει αὐτῶ ὑπὲρ τῆς ἀκαταληψίας, λέγων· Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι φοβερῶς ἐθαυμαστώθης· θαυμάσια τὰ ἔργα σου· καὶ πάλιν, Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθῃ, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. Ὁ δὲ Παῦλος οὐκ εἰς αὐτήν τῆς οὐσίας τὴν ἔρευναν διακύψας, ἀλλ' εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ μόνην, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῆς τῆς προνοίας μέρος μικρὸν ἀπολαβὼν, ὁ περὶ τὴν τῶν ἐθνῶν κλήσιν ἐπεδείξατο, ὡσπερ πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἀκατάληπτον ἰδὼν, οὕτως ἐβόησεν· ὦ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! Καὶ ἦν μὲν ἱκανὴ ἡ διὰ τούτων ἀπόδειξις· ἐγὼ δὲ οὐκ ἠρκέσθην τοῖς προφήταις, οὐκ ἔστην μέχρι τῶν ἀποστόλων, ἀλλ' ἀνέβην εἰς τὸν οὐρανόν, ἔδειξα ὑμῖν τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων λέγοντα, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ἦκούσατε τῶν σεραφείμ πάλιν ἐκπληττομένων καὶ μετὰ φρίκης κραζόντων, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ· πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Προσέθηκα καὶ τὰ χερουβὶμ βοῶντα· Εὐλογημένη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Κάτω τρεῖς μάρτυρες, ἄνω τρεῖς μάρτυρες, τὸ ἀπρόσιτον τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης δηλοῦντες. Ἄναμφισβήτητος λοιπὸν ἡ ἀπόδειξις, καὶ πολὺς ὁ κρότος ἐγένετο, καὶ διεθερμαίνετο τὸ θέατρον, καὶ ἐπυροῦτο ὁ σύλλογος. Ἐγὼ δὲ ἔχαιρον, οὐχ ὅτι αὐτὸς ἐπηνούμην, ἀλλ' ὅτι ὁ Δεσπότης ὁ ἐμὸς ἐδοξάζετο. Ὁ γὰρ κρότος ἐκεῖνος καὶ ὁ ἔπαινος τὸ φιλόθεον

τῆς ὑμετέρας ψυχῆς ἐνεδείκνυτο. Καὶ καθάπερ οἰκέ-
ται φιλόστοργοι, ἐπειδὴν ἀκούσωσί τινος τὸν ἑαυτῶν
ἐπαινοῦντος δεσπότην, ἐκκαίονται τῷ πόθῳ περὶ τὸν
λέγοντα διὰ τὸ πρὸς τὸν δεσπότην φίλτρον, οὕτω καὶ
ὑμεῖς ἐποιήσατε τότε· τῇ τῶν κρότων ὑπερβολῇ τὴν
πολλὴν περὶ τὸν Δεσπότην ἐπεδείκνυσθε εὐνοίαν.
Ἐβουλόμην μὲν οὖν καὶ σήμερον ἐπαγωνίσασθαι
τοῖς παλαίσμασι τούτοις. Εἰ γὰρ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀλη-
θείας κόρον οὐ λαμβάνουσι βλασφημοῦντες τὸν εὐερ-
γέτην, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς ἀκορέστως ἔχειν δεῖ πρὸς
εὐφημίαν τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ. Ἄλλὰ τί πάθω; Ἐτε-
ρον νόσημα χαλεπώτατον τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν πρὸς
ἰατρείαν καλεῖ, νόσημα ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλη-
σίας πεφυτευμένον. Δεῖ δὲ πρότερον τοῦτο ἀνασπά-
σαντας, τότε φροντίσαι τῶν ἕξωθεν· πρότερον τοὺς
οἰκείους θεραπεῦσαι, καὶ τότε τῶν ἀλλοτρίων ἐπιμε-
λήσασθαι.

Τί δέ ἐστι τὸ νόσημα; Ἐορταὶ τῶν ἀθλίων καὶ τα-
λαιπώρων Ἰουδαίων μέλλουσι προσελαύνειν συνεχεῖς
καὶ ἐπάλληλοι, αἱ σάλπιγγες, αἱ σκηνοπηγίαι, αἱ
νηστεῖαι· καὶ πολλοὶ τῶν μεθ' ἡμῶν τεταγμένων καὶ
τὰ ἡμέτερα λεγόντων φρονεῖν, οἱ μὲν ἐπὶ τὴν θεάν
ἀπαντῶσι τῶν ἐορτῶν, οἱ δὲ καὶ συνεορτάζουσι καὶ
τῶν νηστειῶν κοινωνοῦσι· καὶ τοῦτο τὸ πονηρὸν ἔθος
βούλομαι τῆς Ἐκκλησίας ἀπελάσαι νῦν. Οἱ μὲν γὰρ
πρὸς Ἄνομοίους λόγοι καὶ ἐν ἐτέρῳ δύνανται γε-
νέσθαι καιρῶ, καὶ οὐδεμία ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς γένοιτ'
ἂν βλάβη· τοὺς δὲ τὰ Ἰουδαϊκὰ νοσοῦντας, εἰ μὴ νῦν
θεραπεύσαιμεν, ὅτε ἐγγὺς καὶ ἐπὶ θύραις εἰσὶν αἱ
τῶν Ἰουδαίων ἐορταὶ, δέδοικα μὴ ποτε ὑπὸ τῆς
ἀκαίρου συνηθείας καὶ τῆς πολλῆς ἀγνοίας μετάσχωσί
τινες τῆς παρανομίας ἐκείνων, καὶ μάταιοι λοιπὸν οἱ
περὶ τούτων ἡμῖν γένωνται λόγοι. Ἄν γὰρ μηδὲν
ἀκούσαντες σήμερον νηστεύσωσι μετ' ἐκείνων, μετὰ
τὸ τελεσθῆναι τὴν ἁμαρτίαν, εἰκῆ λοιπὸν τὸ φάρμα-
κον ἐπιθήσομεν. Διόπερ ἐπείγομαι καὶ προκαταλα-
βεῖν. Οὕτω καὶ ἰατροὶ ποιοῦσι· πρὸς τὰ κατεπεύγοντα
καὶ ὀξύτατα τῶν νοσημάτων ἴστανται πρότερον· πάν-
τως δὲ συγγενῆς καὶ οὗτος ὁ ἀγὼν τῷ προτέρῳ.
Ἐπειδὴ γὰρ συγγενῆ τὰ τῆς ἀσεβείας Ἄνομοίους καὶ
Ἰουδαίους, συγγενῆ καὶ τὰ ἀγωνίσματα ἡμῖν γίνεται
τοῖς πρότερον τὰ νῦν. Καὶ γὰρ ὅπερ ἐνεκάλουν Ἰου-
δαῖοι, τοῦτο ἐγκαλοῦσι καὶ Ἄνόμοιοι. Τί δὲ ἐνεκάλουν
ἐκείνοι; Ὅτι Πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεὸν, ἴσον ἑαυ-

τὸν ποιῶν τῷ Θεῷ. Τοῦτο ἐγκαλοῦσι καὶ οὗτοι, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγκαλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξαλείφουσι τὸ ῥητὸν μετὰ τῆς διανοίας, εἰ καὶ μὴ τῇ χειρὶ, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ.

β'. Μηδὲ θαυμάσητε, εἰ ἀθλίους ἐκάλεσα τοὺς Ἰουδαίους. Ὅντως γὰρ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, τοσαῦτα ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἀγαθὰ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐλθόντα ἀπώσαμενοι καὶ ῥίψαντες μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς. Ἄνετειλεν ἐκείνοις πρῶϊμος ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος· κἀκεῖνοι μὲν ἀπώσαντο τὴν ἀκτῖνα, καὶ ἐν σκότῳ κάθηνται· ἡμεῖς δὲ οἱ σκότῳ συντραφέντες, πρὸς ἑαυτοὺς ἐπεσπασάμεθα τὸ φῶς, καὶ τοῦ ζόφου τῆς πλάνης ἀπηλλάγημεν. Ἐκεῖνοι τῆς ῥίζης τῆς ἀγίας ἦσαν κλάδοι, ἀλλ' ἐξεκλάσθησαν· ἡμεῖς οὐ μετείχομεν τῆς ῥίζης, καὶ καρπὸν εὐσεβείας ἠνέγκαμεν. Ἐκεῖνοι τοὺς προφήτας ἀνέγνωσαν ἐκ πρώτης ἡλικίας, καὶ τὸν προφητευθέντα ἐσταύρωσαν· ἡμεῖς οὐκ ἠκούσαμεν θείων λογίων, καὶ τὸν προφητευθέντα προσεκυνήσαμεν, Διὰ τοῦτο ἄθλιοι, ὅτι τὰ πεμφθέντα αὐτοῖς ἀγαθὰ ἀρπαζόντων ἐτέρων, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπωμένων, αὐτοὶ διεκρούσαντο. Κἀκεῖνοι μὲν εἰς υἰοθεσίαν καλούμενοι, πρὸς τὴν τῶν κυνῶν συγγένειαν ἐξέπεσον· ἡμεῖς δὲ κύνες ὄντες ἰσχύσαμεν διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἀποθέσθαι τὴν προτέραν ἀλογίαν, καὶ πρὸς τὴν τῶν υἰῶν ἀναβῆναι τιμὴν. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Οὐκ ἔστι καλὸν, φησὶ, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις· πρὸς τὴν Χαναναίαν ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, ἐκείνους μὲν τέκνα κἀλῶν, κύνας δὲ τοὺς ἐξ ἔθνων. Ἄλλ' ὄρα πῶς ἀντεστράφη μετὰ ταῦτα ἡ τάξις, κἀκεῖνοι μὲν ἐγένοντο κύνες, τέκνα δὲ ἡμεῖς. Βλέπετε τοὺς κύνας, Παῦλος φησὶ περὶ αὐτῶν, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομὴν· ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν ἡ περιτομή. Εἶδες πῶς κύνες ἐγένοντο οἱ πρότερον ὄντες τέκνα; Βούλει μαθεῖν πῶς οἱ πρότερον ὄντες κύνες ἡμεῖς ἐγενόμεθα τέκνα; Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, φησὶν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Οὐδὲν ἀθλιώτερον ἐκείνων, τῶν πανταχοῦ κατὰ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τρεχόντων. Καὶ γὰρ ὅτε ἔδει τὸν νόμον τηρεῖν, κατεπάτησαν· καὶ νῦν ὅτε ἀναπέπαυται ὁ νόμος, φιλονεικοῦσιν αὐτὸν τηρεῖν. Τί γένοιτ' ἂν αὐτῶν ἐλεεινότερον, οἱ μὴ τῇ παραβάσει τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ φυλακῇ τοῦ νόμου τὸν Θεὸν παροξύνουσι; Διὰ τοῦτο φησὶ, Σκλη-

ροτροάχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς
ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε· οὐ τῷ
παραβαίνειν τὰ νόμιμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ φυ-
λάττειν ἐθέλειν ἀκαίρως. Σκληροτροάχηλοι. Καὶ
καλῶς εἶπε, σκληροτροάχηλοι· οὐ γὰρ ἤνεγκαν τὸν
ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, καίτοι χρηστὸς ἦν, καὶ οὐδὲν
φορτικὸν εἶχεν οὔτε ἐπαχθές. Μάθετε γὰρ, φησὶν,
ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ·
καὶ, Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ὁ ζυγός
μου χρηστὸς ἐστί, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν.
Ἄλλ' ὅμως οὐκ ἤνεγκαν διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ
αὐχένος· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἤνεγκαν, ἀλλὰ καὶ συν-
έτριψαν καὶ διέρρηξαν. Ἄπ' αἰῶνος γὰρ, φησὶ, συν-
έτριψας τὸν ζυγὸν σου, διέρρηξας τὸν δεσμόν
σου. Οὐχὶ Παῦλος λέγει ταῦτα, ἀλλ' ὁ προφήτης βοᾷ,
ζυγὸν καὶ δεσμόν τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς λέγων, ὅτι
παρητήσαντο τὴν δεσποτείαν τοῦ Χριστοῦ, λέγον-
τες· Ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.
Συνέτριψας τὸν ζυγὸν, διέρρηξας τὸν δεσμόν, ἐξέβα-
λες σαυτὸν τῆς οὐρανοῦ βασιλείας, καὶ ὑπέθηκας
ἀνθρωπίναις ἀρχαῖς. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς ἀκριβῶς
αὐτῶν ὁ προφήτης τὸ δυσήνιον ἠνίξατο. Οὐ γὰρ εἶ-
πεν, Ἀπέθου τὸν ζυγὸν, ἀλλὰ, Συνέτριψας τὸν ζυγὸν,
ὅπερ σκιοτρῶτων ἀλόγων ἐστὶν ἀμάρτημα, ἀφηνιών-
των, παραιτουμένων τὴν ἀρχὴν. Ἀλλὰ πόθεν αὕτη
γέγονεν ἡ σκληρότης; Ἀπὸ ἀδηφαγίας καὶ μέθης.
Τίς τοῦτό φησιν; Αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς· Ἐφαγεν
Ἰσραὴλ, καὶ ἐνεπλήσθη καὶ ἐλιπάνθη, καὶ ἀπε-
λάκτισεν ὁ ἡγαπημένος. Καθάπερ γὰρ τὰ ἄλογα,
ἐπειδὴν δαψιλοῦς ἀπολαύση φάτνης, εἰς πολυσαρ-
κίαν ἐκβάντα, φιλονεικότερα καὶ δυσκάθεκτα γίνεται,
καὶ οὔτε ζυγοῦ, οὔτε ἡνίας, οὔτε ἡνιόχου χειρὸς ἀν-
έχεται· οὕτω καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων δῆμος, ὑπὸ τῆς
μέθης καὶ πολυσαρκίας εἰς κακίαν ἐσχάτην κατενε-
χθέντες, ἐσκίρτησαν, καὶ οὐκ ἐδέξαντο τὸν ζυγὸν τοῦ
Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ ἄροτρον τῆς διδασκαλίας εἰλκυσαν.
Ὅπερ οὖν καὶ ἄλλος προφήτης αἰνιπτόμενος ἔλεγεν,
Ὡς δάμαλις παροιστρῶσα παροίστησεν Ἰσραὴλ.
Ἄλλος δὲ αὐτὸν μόσχον ἀδίδακτον ἐκάλει. Τὰ δὲ
τοιαῦτα ἄλογα, πρὸς ἐργασίαν οὐκ ὄντα ἐπιτήδεια,
πρὸς σφαγὴν ἐπιτήδεια γίνεται. Ὅπερ οὖν καὶ οὗτοι
πεπόνθασιν, καὶ πρὸς ἐργασίαν ἀχρήστους ἑαυτοὺς
καταστήσαντες, πρὸς σφαγὴν ἐπιτήδειοι γεγόνασιν.
Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· Τοὺς ἐχθροὺς

μου, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐ-
τῶν, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε αὐτούς. Τότε
ἔδει σε νηστεῦν, ὦ Ἰουδαῖε, ὅτε ἡ μέθη ταῦτά σε
εἰργάζετο τὰ δεινὰ, ὅτε ἀσέβειαν ἔτεκεν ἡ ἀδηφαγία,
οὐχὶ νῦν· νῦν γὰρ ἄκαιρος ἡ νηστεία καὶ βδελυκτὴ.
Τίς ταῦτά φησιν; Αὐτὸς ὁ Ἡσαΐας μεγαλοφώνως
βοῶν· Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην,
λέγει Κύριος. Διὰ τί; Ὅτι εἰς κρίσεις καὶ μάχας
νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς τοὺς ὑποχει-
ρίους. Εἰ δὲ, ὅτε τοὺς συνδούλους ἔτυπτες, βδελυκτὴ σου
ἦν ἡ νηστεία, ὅτε τὸν Δεσπότην κατέσφαξας, τότε σου
προσδεκτὴ ἡ νηστεία γίνεται; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον;

Τὸν νηστεύοντα κατεσταλμένον εἶναι χρῆ, συντε-
τριμμένον, τεταπεινωμένον, οὐχὶ μεθύειν ὑπὸ τῆς
ὀργῆς· σὺ δὲ τύπτεις τοὺς συνδούλους; Τότε μὲν οὖν
εἰς κρίσεις καὶ μάχας ἐνήστευον· νῦν δὲ εἰς ἀσελ-
γείας καὶ τὴν ἐσχάτην ἀκολασίαν, γυμνοῖς τοῖς ποσὶν
ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὀρχούμενοι· καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις
νηστευόντων, τὸ δὲ σχῆμα μεθύντων. Ἄκουσον πῶς
κελεύει νηστεῦν ὁ προφήτης· Ἀγιάσατε νηστείαν,
φησὶν· οὐκ εἶπε, πομπεύσατε νηστείαν· Κηρύξατε
θεραπείαν, συναγάγετε πρεσβυτέρους. Οὗτοι δὲ
χοροὺς μαλακῶν συναγαγόντες, καὶ πολὺν πεπορνευ-
μένων γυναικῶν συρφετὸν, τὸ θέατρον ἅπαν καὶ τοὺς
ἀπὸ τῆς σκηνῆς εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπισύρουσι· θεά-
τρον γὰρ καὶ συναγωγῆς οὐδὲν τὸ μέσον. Καὶ οἶδα
μὲν ὅτι τινὲς τόλμαν καταγινώσκουσι τοῦ λόγου, ὅτι
εἶπον, Θεάτρον καὶ συναγωγῆς οὐδὲν τὸ μέσον· ἐγὼ
δὲ αὐτῶν τόλμαν καταγινώσκω, ἐὰν μὴ οὕτω νομί-
ζωσιν. Εἰ μὲν γὰρ οἴκοθεν ἀποφαίνομαι, κατάγνωθι· εἰ
δὲ τοῦ προφήτου λέγω τὰ ῥήματα, δέξαι τὴν ἀπόφασιν.

γ'. Οἶδα ὅτι πολλοὶ αἰδοῦνται Ἰουδαίους, καὶ σεμνὴν
νομίζουσιν εἶναι τὴν ἐκείνων πολιτείαν νῦν· διὸ τὴν
ὀλεθρίαν ὑπόληψιν πρόρριζον ἀνασπάσαι ἐπείγομαι.
Εἶπον ὅτι θεάτρον ἢ συναγωγὴ οὐδὲν ἄμεινον διάκει-
ται, καὶ ἀπὸ προφήτου παράγω τὴν μαρτυρίαν· οὐκ
εἰσὶν Ἰουδαῖοι τῶν προφητῶν ἀξιοπιστότεροι. Τί οὖν
ὁ προφήτης φησὶν; Ὅψις πόρνης ἐγένετό σοι·
ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας. Ἐνθα δὲ πόρνη
ἔστηκεν, πορνεῖόν ἐστὶν ὁ τόπος· μᾶλλον δὲ οὐχὶ
πορνεῖον καὶ θέατρον μόνον ἐστὶν ἢ συναγωγὴ, ἀλλὰ
καὶ σπήλαιον ληστῶν, καὶ καταγώγιον θηρίων· Σπή-
λαιον γὰρ, φησὶν, ὑαίνης ἐγένετό μοι ὁ οἶκος

ύμῶν· οὐδὲ ἀπλῶς θηρίου, ἀλλὰ θηρίου ἀκαθάρτου. Καὶ πάλιν, Ἐφῆκα τὸν οἶκόν μου, ἐγκαταλέλοιπα τὴν κληρονομίαν μου. Ὅταν δὲ ὁ Θεὸς ἀφῆ, ποία λοιπὸν σωτηρίας ἐλπίζεις; Ὅταν ὁ Θεὸς ἀφῆ, δαιμόνων κατοικητήριον γίνεται ἐκεῖνο τὸ χωρίον. Ἀλλὰ πάντως ἐροῦσιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν προσκυνοῦσιν· ἀλλὰ μὴ γένοιτο τοῦτο εἰπεῖν! Οὐδεὶς Ἰουδαῖος προσκυνεῖ τὸν Θεόν. Τίς ταῦτά φησιν; Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Εἰ τὸν Πατέρα γὰρ μου ἤδειτε, φησὶ, καὶ ἐγὼ ἤδειτε ἄν· οὔτε δὲ ἐμὲ οἶδατε, οὔτε τὸν Πατέρα μου οἶδατε. Ποίαν ταύτης ἀξιοπιστοτέραν μαρτυρίαν παραγάγω;

Εἰ τοίνυν τὸν Πατέρα ἀγνοοῦσι, τὸν Υἱὸν ἐσταύρωσαν, τοῦ Πνεύματος τὴν βοήθειαν ἀπεκρούσαντο, τίς οὐκ ἂν θαρρόων ἀποφήνηται, τῶν δαιμόνων καταγώγιον εἶναι τὸν τόπον; Οὐ προσκυνεῖται Θεὸς ἐκεῖ, μὴ γένοιτο· ἀλλ' εἰδωλολατρείας ἐκεῖνο τὸ χωρίον λοιπὸν ἐστίν· ἀλλ' ὅμως τινὲς ὡς σεμνοῖς ἐκείνοις τοῖς τόποις προσέχουσι.

Καὶ ταῦτα οὐχὶ στοχαζόμενος λέγω, ἀλλ' αὐτῇ τῇ πείρᾳ μαθών. Καὶ γὰρ πρὸ τούτων τῶν τριῶν ἡμερῶν (πιστεύσατε, οὐ ψεύδομαι) γυναῖκά τινα εὐσχήμονα καὶ ἐλευθέραν, κοσμίαν καὶ πιστήν, εἶδον ἀναγκαζομένην ὑπὸ τινος μιαιροῦ καὶ ἀναισθήτου, δοκοῦντος εἶναι Χριστιανοῦ (οὐ γὰρ ἂν εἶποιμι τὸν τὰ τοιαῦτα τολμῶντα Χριστιανὸν εἰλικρινῆ), εἰς τὰ τῶν Ἑβραίων εἰσελθεῖν, κάκει παρασχεῖν ὄρκον περὶ τῶν ἀμφισβητούμενων αὐτῷ πραγμάτων· ὡς δὲ προσελθοῦσα ἢ γυνὴ πρὸς συμμαχίαν ἐκάλει, καὶ τὴν ἄνομον βίαν κωλύσαι ἠξίου (οὐ γὰρ εἶναι θεμιτὸν αὐτῇ τῶν θείων μετασχούση μυστηρίων, πρὸς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐλθεῖν), ἐμπρησθεὶς οὖν ὑπὸ ζήλου, καὶ πυρωθεὶς, καὶ διαναστάς, ταύτην μὲν οὐκ εἶασα λοιπὸν ἐπὶ τὴν παρανομίαν ἐλκυσθῆναι ἐκείνην, ἐξήρπασα δὲ τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπαγωγῆς. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἔλκοντα ἠρόμην εἰ Χριστιανὸς εἶη, κάκεινος ὡμολόγησεν, ἐπεκείμην σφοδρῶς, ἀναισθησίαν ἐγκαλῶν καὶ τὴν ἐσχάτην ἄνοιαν, καὶ ὄνων οὐδὲν ἄμεινον διακεῖσθαι ἔλεγον, εἰ τὸν Χριστὸν λέγων προσκυνεῖν, ἐπὶ τὰ σπῆλαια τῶν Ἰουδαίων, τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, ἔλκοι τινά· καὶ μακρὸν κατέτεινα πρὸς αὐτὸν λόγον, πρῶτον μὲν, ὅτι οὐ θέμις ὅλως ὀμνύναι, οὐδὲ ἀνάγκην ἐπάγειν ὄρκων, διδάσκων ἀπὸ τῶν θείων Εὐαγγελίων· ἔπειτα, ὅτι οὐ μόνον οὐχὶ πιστήν καὶ μεμυημένην, ἀλλ' οὐδὲ ἀμύητόν τινα πρὸς ταύτην ἔλκειν ἐχρῆν τὴν ἀνάγκην.

Ὡς δὲ ἐξέβαλον διὰ πολλῶν καὶ μακρῶν λόγων τὴν πεπλανημένην ὑπόνοιαν τῆς ἐκείνου ψυχῆς, ἠρώτων τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὴν Ἐκκλησίαν ἀφείς, ἐπὶ τὰ τῶν Ἑβραίων εἶλκε συνέδρια. Ὁ δὲ πολλοὺς ἔφη πρὸς αὐτὸν εἰρηκέναι, φοβερωτέρους τοὺς ἐκεῖ γινομένους ὄρκους εἶναι. Ἐπὶ τούτοις ἐστέναξα, καὶ ἐνεπρήσθη ὑπὸ θυμοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐγέλων πάλιν. Τὴν μὲν γὰρ τοῦ διαβόλου κακουργίαν ὄρων, ἐστέναζον, οἷα τοὺς ἀνθρώπους ἀναπείθειν ἴσχυσε· τὴν δὲ ῥαθυμίαν τῶν ἀπατωμένων λογιζόμενος, ἐνεπιμπράμην ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· καὶ τὴν ἄνοιαν πάλιν τῶν ἀπατηθέντων ὄση καὶ ἡλίκη τις ἦν σκοπῶν, ἐγέλων. Ταῦτα δὲ εἶπον πρὸς ὑμᾶς καὶ διηγησάμην, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα καὶ ποιῶντας καὶ πάσχοντας ἀπανθρώπως καὶ ἀναλγήτως διάκεισθε· κἂν ἴδητέ τινα τῶν ἀδελφῶν τῶν ὑμετέρων εἰς παρανομίας τοιαύτας ἐμπίπτοντα, ἀλλοτρίαν, οὐκ οἰκείαν ἡγεῖσθε τὴν συμφορὰν εἶναι, καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀπολογεῖσθαι νομίζετε, λέγοντες, Ἐμοὶ γὰρ τί μέλει; τίς δέ μοι κοινὸς πρὸς ἐκεῖνόν ἐστι λόγος; ἐσχάτης μισανθρωπίας καὶ Σατανικῆς ὠμότητος φθεγγόμενοι ῥήματα. Τί λέγεις; ἄνθρωπος ὢν, καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνῶν φύσεως, μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ φύσεως κοινωνίαν εἰπεῖν, κεφαλὴν μίαν ἔχων τὸν Χριστόν, τολμᾶς εἰπεῖν, ὅτι οὐδέν σοι κοινόν ἐστι πρὸς τὰ μέλη τὰ σά; Πῶς οὖν τὸν Χριστόν ὁμολογεῖς σὺ κεφαλὴν εἶναι τῆς Ἐκκλησίας; καὶ γὰρ ἡ κεφαλὴ πάντα τὰ μέλη συνάπτειν πέφυκε, καὶ πρὸς ἑαυτὰ μετὰ ἀκριβείας ἐπιστρέφειν τε καὶ συνδεῖν. Εἰ δὲ μηδὲν κοινόν ἔχεις πρὸς τὸ μέλος σου, οὐδὲ πρὸς τὸν ἀδελφόν σου ἔχεις τι κοινόν, οὐδὲ κεφαλὴν ἔχεις τὸν Χριστόν. Ὡς παιδιά μικρὰ φοβοῦσιν ὑμᾶς Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ αἰσθάνεσθε. Καθάπερ γὰρ τοῖς παιδίοις ἐκείνοις προσωπεῖα δεικνύντες φοβερὰ καὶ καταγέλαστα τῶν μιαρῶν οἰκετῶν πολλοὶ (οὐ γὰρ ἐστι φύσει φοβερὰ, ἀλλὰ διὰ τὸ εὐτελὲς τῆς διανοίας τοιαῦτα φαίνεται) πολὺν κινουῦσι γέλωτα· οὕτω δὴ καὶ τοὺς ἀτελεστέρους τῶν Χριστιανῶν μορμολύττονται Ἰουδαῖοι. Πῶς γὰρ τὰ παρ' αὐτοῖς φοβερὰ, τὰ πολλῆς αἰσχύνης καὶ γέλωτος γέμοντα, τὰ τῶν προσκεκροুকώτων, τὰ τῶν ἠτιμωμένων, τὰ τῶν καταδίκων;

δ'. Ἄλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα, ἀλλ' ὄντως φοβερὰ καὶ φρίκης ἀνάμεστα. Ἐνθα γὰρ Θεός ἐστι ζωῆς καὶ

θανάτου ἐξουσίαν ἔχων, οὗτος φοβερός ὁ τόπος· ἔνθα
μυρίοι περὶ κολάσεων ἀθανάτων λόγοι, περὶ τῶν πυ-
ρίνων ποταμῶν, περὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἰοβόλου,
περὶ τῶν δεσμῶν τῶν ἀρρήκτων, περὶ τοῦ σκότους.
τοῦ ἑξωτέρου. Ἐκεῖνοι δὲ τούτων μὲν οὐδὲν οὐδ' ὄναρ
ἴσασι, τῇ γαστρὶ ζῶντες, πρὸς τὰ παρόντα κεχηνότες,
ὕων καὶ τράγων οὐδὲν ἄμεινον διακείμενοι, κατὰ τὸν
τῆς ἀσελγείας λόγον καὶ τὴν τῆς ἀδηφαγίας ὑπερ-
βολὴν· ἐν δὲ ἐπίστανται μόνον, γαστριζέσθαι καὶ
μεθύειν, ὑπὲρ ὀρχηστῶν κατακόπτεσθαι, ὑπὲρ ἡνιό-
χων τραυματίζεσθαι. Ταῦτα οὖν, εἶπέ μοι, σεμνὰ
καὶ φοβερά; καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι; Πόθεν οὖν ἡμῖν
ἔδοξαν εἶναι φοβερά, πλήν εἰ μὴ καὶ τοὺς ἠτιμωμέ-
νους τῶν οἰκετῶν, καὶ τοὺς ἀπαρρήσιάστους, καὶ τῆς
δεσποτικῆς οἰκίας ἐκπεσόντας, φοβερούς τις εἶναι
λέγοι τοῖς εὐδοκίμοις καὶ παρρησίαν ἔχουσιν; Ἄλλ'
οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· ἐπεὶ μηδὲ πανδοχεῖα τῶν
βασιλικῶν αὐλῶν σεμνότερα, μᾶλλον δὲ καὶ πανδο-
χείου παντὸς ἀτιμότερον τὸ τῆς συναγωγῆς χωρίον
ἐστίν. Οὐ γὰρ ληστῶν οὐδὲ καπήλων ἀπλῶς, ἀλλὰ
δαιμόνων ἐστὶ καταγώγιον, μᾶλλον δὲ οὐχ αἰ συν-
αγωγαὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἰ ψυχαὶ τῶν Ἰου-
δαίων· καὶ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει τοῦ λόγου δεῖξαι
πειράσομαι. Παρακαλῶ τοίνυν ὑμᾶς μνημονεύειν
ταύτης μάλιστα τῆς διαλέξεως. Οὐ γὰρ πρὸς ἐπί-
δειξιν οὐδὲ κρότους λέγομεν νῦν, ἀλλὰ πρὸς θερα-
πείαν τῶν ὑμετέρων ψυχῶν. Τίς γὰρ ἔτι λείπεται
λόγος ἡμῖν, ὅταν, τοσούτων ἰατρῶν ὄντων, ὥσὶ τινες
νοσοῦντες;

Δώδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπε-
σπάσαντο· τὸ πλεόν τῆς πόλεως Χριστιανὸν, καὶ ἔτι
μὴν νοσοῦσὶ τινες ἰουδαϊσμόν. Καὶ ποίαν ἀπολογία
ἔχομεν ἂν ἡμεῖς οἱ ὑγιαίνοντες; Ἄξιοι μὲν γὰρ ἐγ-
κλημάτων κάκεῖνοι οἱ νοσοῦντες· οὐ μὴν οὐδὲ ἡμεῖς
ἀπηλλάγμεθα κατηγορίας, περιορῶντες αὐτοὺς ἐπὶ
τῆς ἀρρώστιας· ἀμήχανον γὰρ ἦν, σπουδῆς πολλῆς
παρ' ἡμῶν ἀπολαύοντας, μένειν ἐπὶ τῆς ἀσθενείας
ἐκείνους. Διὰ τοῦτο προλαβὼν λέγω νῦν ταῦτα, ἵνα
ἕκαστος ὑμῶν ἐπισπάσῃται τὸν ἀδελφόν, κἂν ἀνάγκην
ἐπιθεῖναι δέοι, κἂν βίαν ποιῆσαι, κἂν ὑβρίσαι, κἂν
φιλονεικῆσαι, πάντα ποιήσον, ὥστε ἐξελέσθαι αὐτὸν
τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, καὶ τῆς κοινωνίας ἀπαλλά-
ξαι τῶν Χριστοκτόνων. Ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς εἶ τινα εἶδες
ἀπαγόμενον, εἶπέ μοι, δικαίᾳ ψήφῳ καταδικασθέντα,

εἶτα κύριος ἦς ἀφαρπάσαι τῶν τοῦ δημίου χειρῶν,
οὐκ ἂν ἅπαντα ἔπραξας, ὥστε αὐτὸν ἀπαλλάξαι τῆς
ἀπαγωγῆς; Τὸν ἀδελφὸν νῦν ὄρας τὸν σὸν, οὐχ ὑπὸ
τοῦ δημίου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ διαβόλου πρὸς τὸ βάραθρον
τῆς ἀπωλείας ἐλκόμενον ἀδίκως καὶ ἀνοσίως, καὶ οὐ-
δὲ συμβολὴν προσέσθαι ὑπομένοις, ὥστε αὐτὸν ἐξ-
ελέσθαι τῆς παρανομίας ἐκείνης; καὶ ποίας ἂν
τύχοις συγγνώμης; Ἄλλ' ἰσχυρότερός σου καὶ δυνα-
τώτερός ἐστιν. Ἐμοὶ αὐτὸν κατάστησον· αἰρήσομαι
τὴν κεφαλὴν ἀποθέσθαι μάλλον, ἢ τῶν ἱερῶν αὐτὸν
ἀφεῖναι ἐπιβαίνειν προθύρων, ἂν φιλονεικῇ καὶ τοῖς
αὐτοῖς ἐπιμένῃ. Τί γάρ σοι κοινὸν μετὰ τῆς ἐλευθέ-
ρας, μετὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ; Εἴλου τὴν κάτω·
δούλευε μετ' ἐκείνης· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ δουλεύει μετὰ
τῶν τέκνων αὐτῆς, κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου λόγον. Νη-
στεύεις μετὰ Ἰουδαίων; οὐκοῦν ἀπόθου καὶ τὰ ὑπο-
δήματα μετὰ Ἰουδαίων, καὶ γυμνοῖς βιάδιζε τοῖς πο-
σὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ κοινῶναι τῆς ἀσχημοσύνης
αὐτοῖς καὶ τοῦ γέλωτος. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔλοιο· αἰσχύνῃ
γὰρ καὶ ἐρυθριάς. Εἶτα σχήματος μὲν αὐτοῖς κοινω-
νῆσαι αἰσχύνῃ, ἀσεβείας δὲ κοινῶν, οὐκ αἰσχύνῃ;
καὶ ποίαν ἔξεις συγγνώμην, Χριστιανὸς ὢν ἐξ ἡμι-
σείας; Πιστεύσατε, τὴν κεφαλὴν πρότερον ἀποθήσο-
μαι, ἢ περιόψομαί τινα τῶν τὰ τοιαῦτα νοσοῦντων,
ἐὰν ἴδω· ἐὰν δὲ ἀγνοήσω, συγγνώμην ὁ Θεὸς δώσει
πάντως. Ταῦτα καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἕκαστος λογιζέσθω,
μηδὲ πάρεργον ἡγείσθω τὸ πρᾶγμα εἶναι. Οὐχ ὄρατε
ἐπὶ τῶν μυστηρίων τί βοᾷ συνεχῶς ὁ διάκονος; Ἐπι-
γινώσκετε ἀλλήλους· πῶς ὑμῖν ἐγχειρίζει τὴν ἀκρι-
βῆ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἐξέτασιν; Τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκεί-
νων ποίησον· ὅταν ἐπιγνῶς τινα ἰουδαίζοντα, κάτασχε,
δῆλον ποίησον, ὥστε μὴ κοινωνῆσαι καὶ αὐτὸς τῷ
κινδύνῳ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἔξω στρατοπέδων, ἂν ἀλῶ-
τις βαρβαρίζων καὶ τὰ Περσικὰ φρονῶν ἐν μέσοις
τοῖς στρατιώταις, οὐκ αὐτὸς κινδυνεύει μόνος, ἀλλὰ
καὶ ἕκαστος τῶν συνειδόντων μὲν, οὐ ποιησάντων δὲ
αὐτὸν τῷ στρατηγῷ φανερόν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὑμεῖς
στρατόπεδόν ἐστε τοῦ Χριστοῦ, μετὰ ἀκριβείας δι-
ερευνᾶτε καὶ περιεργάζεσθε, εἴ τις τῶν ἀλλοφύλων
ὑμῖν ἀναμέμικται, καὶ ποιεῖτε δῆλον, οὐχ ἵνα ἀπο-
κτείνωμεν, καθάπερ ἐκεῖνοι, οὐδ' ἵνα κολάσωμεν καὶ
τιμωρησώμεθα, ἀλλ' ἵνα αὐτὸν ἀπαλλάξωμεν τῆς πλά-
νης καὶ τῆς ἀσεβείας, καὶ ἡμέτερον ἐξ ὀλοκλήρου
ποιήσωμεν. Εἰ δὲ μὴ βούλεσθε τοῦτο, ἀλλ' εἰδότες

κρύπτετε, εἶ ἴστε, ὅτι τὴν αὐτὴν ὑποστήσεσθε τιμωρίαν ἐκεῖνω. Καὶ γὰρ ὁ Παῦλος οὐχὶ τοὺς ποιοῦντας μόνον τὰ πονηρὰ, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνευδοκοῦντας αὐτοῖς, ὑποβάλλει κολάσει καὶ τιμωρία. Καὶ ὁ προφήτης δὲ, οὐχὶ τοὺς κλέπτοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς συντρέχοντας αὐτοῖς, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἄγει δίκην· καὶ εἰκότως. Ὁ γὰρ συνειδῶς τῷ τὰ πονηρὰ πράττοντι καὶ περιστέλλων αὐτὸν καὶ ἀποκρύπτων, πλείονα αὐτῷ παρέχει ῥαθυμίας ὑπόθεσιν, καὶ μετὰ μείζονος ἀδείας παρασκευάζει τὴν πονηρίαν ἐργάζεσθαι.

ε'. Ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τοὺς νοσοῦντας ἐπανελθεῖν δεῖ πάλιν. Ἐννοήσατε τοίνυν τίσι κοινωνοῦσιν οἱ νηστεύοντες νῦν· τοῖς βοῶσι, Σταύρωσον, σταύρωσον· τοῖς λέγουσι, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Εἴ τινες ἀλόγως ἐπὶ τυραννίδι κατεδικάσθησαν, ἄρα ἂν ἐτόλμησας προσελθεῖν καὶ κοινωνῆσαι λόγων αὐτοῖς; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς μὲν εἰς ἄνθρωπον γενομένους πονηροὺς μετὰ τοσαύτης φεύγειν σπουδῆς, τοὺς δὲ εἰς αὐτὸν ὑβρίζοντας τὸν Θεὸν ποιεῖσθαι κοινωνοὺς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τὸν ἐσταυρωμένον τοῖς ἐσταυρωκόσι συνεορτάζειν; Τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἀνοίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσχάτης μανίας ἐστίν. Ἐπειδὴ δὲ εἰσὶ τινες οἱ καὶ τὴν συναγωγὴν σεμνὸν εἶναι τόπον νομίζουσιν, ἀναγκαῖον καὶ πρὸς τούτους ὀλίγα εἰπεῖν. Τίνος γὰρ ἔνεκα τὸν τόπον ἐκεῖνον αἰδεῖσθε, δέον καταφρονεῖν καὶ βδελύττεσθαι καὶ ἀποπηδᾶν; Ὁ νόμος ἀπόκειται φησὶν, ἐν αὐτῷ, καὶ βιβλία προφητικά. Καὶ τί τοῦτο; Μὴ γὰρ, ἔνθα ἂν ἡ βιβλία τοιαῦτα, καὶ ὁ τόπος ἅγιος ἔσται; Οὐ πάντως. Ἐγὼ δὲ διὰ τοῦτο μάλιστα μισῶ τὴν συναγωγὴν καὶ ἀποστρέφομαι, ὅτι τοὺς προφήτας ἔχοντες ἀπιστοῦσι τοῖς προφήταις, ὅτι ἀναγινώσκοντες τὰ γράμματα οὐ δέχονται τὰς μαρτυρίας, ὅπερ ὑβρίζόντων ἐστὶ μείζονως. Εἶπε γὰρ μοι, εἴ τινα εἶδες ἄνθρωπον αἰδέσιμον καὶ λαμπρὸν καὶ περιφανῆ εἰς καπηλεῖον εἰσαχθέντα, ἢ εἰς καταγώγιον ληστῶν, εἶτα ὑβριζόμενον ἐκεῖ καὶ τυπτόμενον καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπομένοντα παροιμίαν, ἄρα ἂν ἐθαύμασας τὸ καπηλεῖον ἢ τὸ σπήλαιον, ἐπειδὴ ἔνδον εἰστήκει παροινούμενος ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος καὶ μέγας ἀνήρ; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι, ἀλλὰ διὰ τοῦτο αὐτὸ μάλιστα ἂν ἐμίσησας καὶ ἀπεστράφης. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς συναγωγῆς λογίζου. Τοὺς γὰρ προφήτας καὶ τὸν Μωϋσέα μετ'

αὐτῶν εἰσήγαγον ἐκεῖ, οὐχ ἵνα τιμήσωσιν, ἀλλ' ἵνα ὑβρίσωσι καὶ ἀτιμάσωσιν. Ὅταν γὰρ λέγωσι μὴ εἶδέναι αὐτοὺς τὸν Χριστὸν, μηδὲ εἰρηκέναι τι περὶ τῆς ἐκείνου παρουσίας, ποία μείζων ταύτης γένοιτ' ἂν εἰς τοὺς ἁγίους ἐκείνους ὕβρις, ἀλλ' ὅταν αὐτῶν κατηγορήσωσιν ὡς τὸν αὐτῶν ἀγνοούντων Δεσπότην, καὶ κοινωνοὺς τῆς ἰδίας ἀσεβείας λέγωσιν εἶναι; Ὡστε διὰ τοῦτο μᾶλλον μισεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν συναγωγὴν χρη, ὅτι ἐμπαροinouσιν εἰς τοὺς ἁγίους ἐκείνους. Ἄλλὰ τί λέγω περὶ βιβλίων καὶ τόπων; ἐν καιρῶ τῶν διωγμῶν οἱ δήμιοι τὰ σώματα τῶν μαρτύρων κατέχουσι, καταξαίνουσι, μαστίζουσι. Ἐὰρ οὖν ἁγίαί εἰσιν αὐτῶν αἱ χεῖρες, ἐπειδὴ τὰ σώματα τῶν ἁγίων κατέσχον; Μὴ γένοιτο! Εἶτα χεῖρες μὲν, σώματα κατασχοῦσαι ἁγίων, βέβηλοι μένουσι δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, ἐπειδὴ κατέσχον κακῶς· οἱ δὲ γράμματα κατέχοντες ἁγίων καὶ ὑβρίζοντες οὐκ ἔλαττον ἢ οἱ δήμιοι τῶν μαρτύρων τὰ σώματα, αἰδέσιμοι διὰ τοῦτο ἔσονται; Καὶ πῶς οὐκ ἐσχάτης ἀλογίας ταῦτα ἂν εἴη; Εἰ γὰρ σώματα κατεχόμενα κακῶς, οὐ μόνον οὐχ ἁγιάζει τοὺς κατέχοντας, ἀλλὰ καὶ ἐναγεστέρους ποιεῖ, πολλῶ μᾶλλον γράμματα ἀναγινωσκόμενα μετὰ ἀπιστίας οὐκ ἂν δύναιντο τοὺς ἀναγινώσκοντας ὠφελῆσαι ποτε. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἀσεβεστέρους αὐτοὺς ἀποφαίνει, τὸ μετὰ τοιαύτης προαιρέσεως τὰ βιβλία κατέχειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαύτης ἄξιοι ἦσαν κατηγορίας, εἰ μὴ τοὺς προφήτας εἶχον· οὐκ ἦσαν οὕτως ἀκάθαρτοι καὶ βέβηλοι, εἰ μὴ τὰς βίβλους ἀνεγίνωσκον. Νῦν δὲ πάσης εἰσὶν ἀπεστερημένοι συγγνώμης, ὅτι τοὺς κήρυκας τῆς ἀληθείας ἔχοντες, καὶ πρὸς αὐτοὺς κείνους, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἴστανται ἐχθρᾶ διανοία. Ὡστε διὰ τοῦτο μᾶλλον ἂν εἶεν βέβηλοι καὶ ἐναγεῖς, ὅτι τοὺς προφήτας ἔχοντες, πολεμία αὐτοῖς κέχρηται γνώμη. Διὸ παρακαλῶ φεύγειν καὶ ἀποπηδᾶν αὐτῶν τοὺς συλλόγους. Οὐ μικρὰ αὕτη βλάβη τοῖς ἀσθενεστέροις τῶν ἀδελφῶν, οὐ μικρὰ ἀπονοίας ἐκείνοις πρόφασις. Ὅταν γὰρ ἴδωσιν ὑμᾶς τοὺς προσκυνούντας τὸν ὑπ' αὐτῶν σταυρωθέντα Χριστὸν, τὰ ἐκείνων διώκοντας καὶ σεμνοποιοῦντας, πῶς οὐχ ἠγήσονται ἄριστα αὐτοῖς ἅπαντα πεπράχθαι, καὶ οὐδενὸς ἄξια εἶναι τὰ ἡμέτερα, ὅταν οἱ πρесеβεύοντες αὐτὰ καὶ θεραπεύοντες ὑμεῖς, πρὸς τοὺς καθαιροῦντας αὐτὰ τρέχητε; Ἐάν τις ἴδῃ σέ, φησὶ, τὸν ἔχοντα γινῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ

ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλό-
θυτα ἐσθίειν; Καὶ ἐγὼ λέγω, Ἐάν τις ἴδῃ σε τὸν
ἔχοντα γινῶσιν εἰς συναγωγὴν ἀπερχόμενον, καὶ σάλ-
πιγγας θεωροῦντα, οὐχὶ ἢ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς
ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ θαυμάζειν τὰ Ἰουδαϊκὰ
πράγματα; Ὁ πίπτων οὐχὶ τοῦ ἰδίου πτώματος δι-
δωσι μόνον δίκην, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλους ὑποσκελίζει
κολάζεται· ὥσπερ καὶ ὁ ἐστὼς οὐχ ὑπὲρ τῆς οἰκείας
ἀρετῆς στεφανοῦται μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλους εἰς τὸν
αὐτὸν ἄγει ζῆλον θαυμάζεται. Φεύγετε τοίνυν καὶ τοὺς
συλλόγους, καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν, καὶ μηδεὶς αἰδεῖσθω
τὴν συναγωγὴν διὰ τὰ βιβλία, ἀλλὰ διὰ ταῦτα αὐτὴν
μισεῖτω καὶ ἀποστρεφέσθω, ὅτι ἐφ' ὕβρει κατέχουσι
τοὺς ἁγίους, ὅτι ἀπιστοῦσι τοῖς ἐκείνων ῥήμασιν,
ὅτι τὴν ἐσχάτην αὐτῶν κατηγοροῦσιν ἀσεβειαν.

Σ'. Καὶ ἵνα μάθητε, ὅτι οὐχ ἁγιάζει τὸν τόπον τὰ
βιβλία, ἀλλὰ βέβηλον ποιεῖ τῶν συνιόντων ἢ προαίρε-
σις, ἱστορίαν ὑμῖν διηγῆσομαι παλαιάν. Πτολεμαῖος
ὁ Φιλάδελφος τὰς πανταχόθεν βίβλους συναγαγὼν, καὶ
μαθὼν ὅτι καὶ παρὰ Ἰουδαίοις εἰσὶ γραφαὶ περὶ Θεοῦ
φιλοσοφοῦσαι, καὶ πολιτείας ἀρίστης, μεταπεμψάμε-
νος ἄνδρας ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἡρμήνευσεν αὐτὰς δι'
ἐκείνων, καὶ ἀπέθετο εἰς τὸ τοῦ Σεράπιδος ἱερόν·
καὶ γὰρ ἦν Ἑλληὴν ὁ ἀνήρ· καὶ μέχρι νῦν ἐκεῖ τῶν
προφητῶν αἱ ἐρμηνευθεῖσαι βίβλοι μένουσι. Τί οὖν,
ἅγιος ἔσται τοῦ Σεράπιδος ὁ ναὸς διὰ τὰ βιβλία; Μὴ
γένοιτο! ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἔχει τὴν οἰκείαν ἀγιότητα,
τῷ τόπῳ δὲ οὐ μεταδίδωσι, διὰ τὴν τῶν συνιόντων
ἐκεῖ μιαρίαν. Τὸ αὐτὸ τοίνυν καὶ περὶ τῆς συναγω-
γῆς λογιστέον. Εἰ γὰρ καὶ μὴ εἰδωλον ἔστηκεν ἐκεῖ,
ἀλλὰ δαίμονες οἰκοῦσι τὸν τόπον. Καὶ τοῦτο οὐ περὶ
τῆς ἐνταῦθα λέγω συναγωγῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς
ἐν Δάφνῃ· πονηρότερον γὰρ ἐκεῖ τὸ βάραθρον, ὃ
δὴ καλοῦσι Ματρώνης. Καὶ γὰρ πολλοὺς ἤκουσα
τῶν πιστῶν ἀναβαίνειν ἐκεῖ, καὶ παρακαθεύδειν
τῷ τόπῳ. Ἀλλὰ μὴ γένοιτό ποτε τούτους πι-
στοὺς προσεῖπειν. Ἐμοὶ καὶ τὸ Ματρώνης καὶ τὸ
τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν ὁμοίως ἐστὶ βέβηλον. Εἰ
δέ τίς μου τόλμαν καταγινώσκει, πάλιν ἐγὼ τὴν
ἐσχάτην αὐτοῦ καταγνώσομαι μανίαν. Εἰπέ γὰρ μοι,
ὅπου δαίμονες οἰκοῦσιν, οὐχὶ ἀσεβείας χωρίον ἐστὶ,
κὰν μὴ ξόανον εἰστήκη; Ὅπου Χριστοκτόνοι συνέρ-
χονται, ὅπου σταυρὸς ἐλαύνεται, ὅπου βλασφημεῖται

Θεός, ὅπου Πατήρ ἀγνοεῖται, ὅπου Υἱὸς ὑβρίζεται,
ὅπου Πνεύματος ἀθετεῖται χάρις, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν
ὄντων δαιμόνων, οὐ μείζων ἐντεῦθεν ἢ βλάβη; Ἐκεῖ
μὲν γὰρ γυμνή καὶ περιφανής ἡ ἀσέβεια, καὶ οὐκ ἂν
ῥαδίως ἐπισπάσαιτο, οὐδὲ ἀπατήσειε τὸν νοῦν
ἔχοντα καὶ σωφρονοῦντα· ἐνταῦθα δὲ λέγοντες Θεὸν
προσκυβεῖν, καὶ εἰδῶλα ἀποστρέφεισθαι, καὶ προφήτας
ἔχειν καὶ τιμᾶν, τοῖς ῥήμασι τούτοις πολὺ κατασκευά-
ζοντες τὸ δέλεαρ, τοὺς ἀφελεστέρους καὶ ἀνοήτους ἀφυ-
λάκτως εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐμβάλλουσι πάγας. Ὡστε τὰ
μὲν τῆς ἀσεβείας ἴσα αὐτοῖς καὶ Ἑλλησι, τὰ δὲ τῆς
ἀπάτης χαλεπώτερον ὑπὸ τούτων δρᾶται. Καὶ γὰρ καὶ
παρ' αὐτοῖς ἔσθηκε βωμὸς ἀπάτης ἀόρατος, εἰς ὃν οὐχὶ
πρόβατα καὶ μόσχους, ἀλλὰ ψυχὰς ἀνθρώπων κατα-
θύουσιν. Ὅλως δὲ εἰ θαυμάζεις τὰ ἐκείνων, τίς σοι
κοινὸς πρὸς ἡμᾶς ἐστὶ λόγος; Εἰ γὰρ σεμνὰ καὶ με-
γάλα τὰ Ἰουδαίων, ψευδῆ τὰ ἡμέτερα· εἰ δὲ ταῦτα
ἀληθῆ, ὥσπερ οὖν καὶ ἀληθῆ, ἐκεῖνα ἀπάτης γέμει.
Οὐχὶ τὰς Γραφὰς λέγω· μὴ γένοιτο! ἐκεῖναι γὰρ με
πρὸς τὸν Χριστὸν ἐχειραγώγησαν· ἀλλὰ τὴν ἀσέβειαν
αὐτῶν καὶ τὴν μανίαν τὴν νῦν. Ἀλλὰ γὰρ ὥρα λοι-
πὸν δεῖξαι, ὅτι καὶ δαίμονες ἐκεῖ κατοικοῦσιν, οὐχὶ
ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ψυ-
χαῖς τῶν Ἰουδαίων. Ὅταν γὰρ ἐξέλθῃ, φησὶ, τὸ
πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, πορεύεται δι' ἀνύδρων
τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν· κἂν μὴ εὔρη, φησὶν,
ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον· καὶ
πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ
ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσέρχε-
ται εἰς αὐτὸν, καὶ ἔσται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ
γενεᾷ ταύτῃ.

Ὅρας ὅτι δαίμονες ἐνοικοῦσιν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς,
καὶ χαλεπώτεροι τῶν προτέρων οἱ νῦν; καὶ μάλα
εἰκότως. Τότε μὲν γὰρ εἰς τοὺς προφήτας ἠσέβουν,
νῦν δὲ εἰς αὐτὸν τῶν προφητῶν τὸν Δεσπότην ὑβρί-
ζουσιν. Ἀνθρώποις οὖν, εἰπέ μοι, δαιμονῶσι, καὶ
τοσαῦτα ἔχουσι πνεύματα ἀκάθαρτα, ἐν σφαγαῖς καὶ
φόνοις ἀνατραφεῖσιν, εἰς ταυτὸ συνέρχεσθε, καὶ οὐ
φρίττετε; Προσρήσεως γὰρ δεῖ κοινωνεῖν τούτοις,
καὶ λόγου μεταδιδόναι ψιλοῦ, ἀλλ' οὐχ ὡς κοινὴν λύ-
μην καὶ νόσον τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἀποστρέφε-
σθαι; Οὐχὶ πᾶν εἶδος ἐπὶ ἄλλοθι κακίας; οὐχὶ τοὺς

πολλούς και μακρούς λόγους οί προφήται πάντες εἰς τὰς τούτων κατηγορίας ἀνήλωσαν; Ποίαν τραγωδίαν, τίνα παρανομίας τρόπον οὐκ ἀπέκρυψαν ταῖς ἑαυτῶν μισοφονίαις; ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις· τὴν φύσιν ἠγνόησαν, ὠδίνων ἐπελάθοντο, παιδοτροφίαν κατεπάτησαν, τῆς συγγενείας τοὺς νόμους ἐξ αὐτῶν τῶν βάθρων ἀνέτρεψαν, θηρίων ἀπάντων γεγόνασιν ἀγριώτεροι. Τὰ θηρία μὲν γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν ἐπιδίδωσι πολλάκις, καὶ τῆς οἰκείας καταφρονεῖ σωτηρίας, ὥστε ὑπερασπίσαι τῶν ἐκγόνων· οὗτοι δὲ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης οὐσης τοὺς ἐξ αὐτῶν φύντας ταῖς οἰκείαις κατέσφαξαν χερσὶν, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τοὺς ἀλάστορας θεραπεύσωσι δαίμονας. Τί ἂν τις αὐτῶν ἐκπλαγεῖν πρότερον, τὴν ἀσέβειαν ἢ τὴν ὠμότητα, καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν; ὅτι τοὺς υἱοὺς ἔθυσαν, ἢ ὅτι τοῖς δαιμονίοις ἔθυσαν; Ἄλλὰ ἀσελγείας ἕνεκεν οὐχὶ καὶ τὰ λαγνότατα τῶν ἀλόγων ἀπέκρυψαν; Ἄκουσον τοῦ προφήτου, τί φησι περὶ τῆς ἀκολασίας αὐτῶν· Ἴπποι θηλυμανεῖς ἐγένοντο· ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναικῆα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν. Οὐκ εἶπεν, ἕκαστος τῆς γυναικὸς τοῦ πλησίον ἐπεθύμει, ἀλλ' ἐμφαντικώτατα τῇ τῶν ἀλόγων φωνῇ τὴν ἐκ τῆς ἀσελγείας ἐγγινομένην αὐτοῖς μανίαν ἐνέφηεν.

ζ'. Τί βούλεσθε ἕτερον εἶπω; τὰς ἀρπαγὰς, τὰς πλεονεξίας, τὰς τῶν πενήτων προδοσίας, τὰς κλοπὰς, τὰς καπηλείας; Ἄλλ' οὐδὲ πᾶσα ἡμῖν πρὸς ταύτην ἀρκέσει τὴν διήγησιν ἢ ἡμέρα. Ἄλλ' αἱ ἐορταὶ αὐτῶν σεμνὸν ἔχουσί τι καὶ μέγα; Καὶ αὐτὰς μὲν οὖν ταύτας ἀκαθάρτους ἀπέδειξαν. Ἄκουσον γοῦν τῶν προφητῶν, μᾶλλον δὲ ἄκουσον τοῦ Θεοῦ, μεθ' ὅσης αὐτὰς ἀποστρέφεται τῆς ὑπερβολῆς· Μεμίσηκα, ἀπῶσμαι τὰς ἐορτὰς ὑμῶν. Ὁ Θεὸς μισεῖ, καὶ σὺ κοινωνεῖς; Καὶ οὐκ εἶπε, τήνδε ἢ τήνδε τὴν ἐορτὴν, ἀλλὰ πάσας ὁμοῦ. Βούλει ἰδεῖν, ὅτι καὶ τὴν διὰ τυμπάνων καὶ τῆς κιθάρας καὶ τῶν ψαλτηρίων καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων λατρείαν μισεῖ; Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἤχον ὠδῶν σου, φησὶ, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. Ὁ Θεὸς λέγει, Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ· καὶ σὺ τρέχεις ἀκουσόμενος τῶν σαλπίγγων; Ἄλλ' αὐταὶ αἱ θυσίαι καὶ αἱ προσφοραὶ οὐχὶ βδελυκταί; Ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοι ἐστί. Θυμίαμα βδέλυγμα,

καὶ ὁ τόπος οὐ βδέλυγμα· Καὶ πότε δὲ βδέλυγμα;
Πρὶν ἢ τὸ κεφάλαιον αὐτοὺς ἐργάσασθαι τῶν κακῶν,
πρὶν ἢ τὸν ἑαυτῶν ἀνελεῖν Δεσπότην, πρὸ τοῦ σταυ-
ροῦ, πρὸ τῆς Χριστοκτονίας τὸ βδέλυγμα· καὶ νῦν οὐ
πολλῶ μᾶλλον; Καίτοι τί θυμιάματος εὐωδέστερον;
Ἄλλ' οὐ τῇ φύσει τῶν δώρων, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει
τῶν προσαγόντων προσέχων ὁ Θεὸς, οὕτω κρίνει τὰς
προσφοράς. Προσέσχεν ἐπὶ Ἄβελ, καὶ τότε ἐπὶ τοῖς
δώροις αὐτοῦ· εἶδε τὸν Κάιν, καὶ τότε τὰς θυσίας
αὐτοῦ ἀπεστράφη. Ἐπὶ γὰρ Κάιν, φησὶ, καὶ ἐπὶ
ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν. Ὁ Νῶε θυσίας ἀν-
ήνεγκε τῷ Θεῷ προβάτων καὶ μόσχων καὶ ὄρνιθων·
καὶ φησιν ἡ Γραφή, ὅτι Ὁσφράνθη Κύριος ὀσμὴν
εὐωδίας· τουτέστιν, ἐδέξατο τὰ προσενεχθέντα. Οὐ
γὰρ δὴ ῥίνες εἰσι περὶ Θεὸν, ἀλλὰ ἀσώματον τὸ θεῖον.
Καίτοι τὰ ἀναφερόμενα ἐκεῖθεν κνίσσα καὶ καπνὸς
σωμάτων καιομένων· τῆς δὲ τοιαύτης κνίσσης οὐδὲν
δυσωδέστερον· ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι τῇ προαιρέσει
τῶν προσφερόντων προσέχων ὁ Θεὸς καὶ δέχεται καὶ
ἀποστρέφεται τὰς θυσίας, τὴν μὲν κνίσσαν καὶ τὸν
καπνὸν ὀσμὴν εὐωδίας καλεῖ, τὸ δὲ θυμιάμα βδέλυ-
γμα, ἐπειδὴ πολλῆς δυσωδίας ἢ τῶν προσαγαγόντων
προαιρέσεις ἔγεμεν. Βούλει μαθεῖν ὅτι μετὰ τῶν θυ-
σιῶν, καὶ τῶν ὀργάνων, καὶ τῶν ἐορτῶν, καὶ τῶν
θυμιαμάτων, καὶ τὸν ναὸν ἀποστρέφεται διὰ τοὺς εἰσ-
ιόντας ἐκεῖ; Μάλιστα μὲν ἔδειξε διὰ τῶν ἔργων,
τότε μὲν βαρβαρικαῖς χερσὶ παραδοὺς, ὕστερον δὲ
εἰς τέλος καθελῶν· ὅμως δὲ καὶ πρὸ τῆς καταστρο-
φῆς διὰ τοῦ προφήτου βοᾷ καὶ λέγει, Μὴ πεποιθήατε
ἐπὶ λόγοις ψευδέσιν, ὅτι οὐκ ὠφελήσουσιν ὑμᾶς,
λέγοντες, ναὸς Κυρίου, ναὸς Κυρίου ἐστίν. Οὐχ
ὁ ναὸς ἀγιάζει, φησὶ, τοὺς συνιόντας, ἀλλ' οἱ συνιόν-
τες τὸν ναὸν ἅγιον ποιοῦσιν. Εἰ δὲ τότε οὐκ ὠφέλει
ὁ ναὸς, ὅτε τὰ Χερουβὶμ, ὅτε ἡ κιβωτὸς, πολλῶ μᾶλ-
λον ὅτε πάντα ἐκεῖνα ἀνήρηται, ὅτε τελεία ἢ ἀπο-
στροφή τοῦ Θεοῦ γέγονεν, ὅτε πλείων τῆς ἔχθρας ἢ
ὑπόθεσις. Πόσης οὖν ἀνοίας ἂν εἴη καὶ πόσης παρα-
φροσύνης, τοὺς ἠτιμωμένους, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
προοδεδομένους, τοὺς τὸν Δεσπότην παροξύναν-
τας, τούτους κοινωνοὺς ποιεῖσθαι ἐν ἐορταῖς; Εἴ τις
τὸν υἱὸν ἀνεῖλε τὸν σὸν, εἶπέ μοι, ἄρα ἂν αὐτὸν ἰδεῖν
ὑπέμεινας; ἄρα ἂν ἀκοῦσαι τῆς προσηγορίας; ἀλλ'
οὐχ ὡς δαίμονα πονηρὸν, ἀλλ' οὐχ ὡς αὐτὸν τὸν διά-
βολον ἔφυγες ἄν; Τοῦ Δεσπότη σου τὸν Υἱὸν ἀνεῖλον,

καὶ τολμᾶς αὐτοῖς εἰς ταυτὸν συνιέναι; Καὶ ὁ μὲν ἀναιρεθεὶς οὕτω σε ἐτίμησεν, ὡς ἀδελφόν σε ποιῆσαι καὶ συγκληρονόμον αὐτοῦ· σὺ δὲ αὐτὸν οὕτως ἀτιμάζεις, ὡς τοὺς ἐκείνου φονέας καὶ σταυρώσαντας αὐτὸν τιμᾶν καὶ θεραπεύειν τῇ τῶν ἑορτῶν κοινωνίᾳ, καὶ εἰς τοὺς βεβήλους αὐτῶν τόπους ἀπαντᾶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων ἐπιβαίνειν προθύρων, καὶ κοινωνεῖν τραπέζης δαιμονίων· οὕτω γὰρ ἐγὼ πείθομαι καλεῖν μετὰ τὴν θεοκτονίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν. Καὶ πῶς γὰρ οὐχὶ δαίμονας θεραπεύουσιν οἱ Θεοῦ ἐναντία διαπραττόμενοι; Ἀλλὰ θεραπείαν ἐκ δαιμόνων ἐπιζητεῖς; Ὅτε εἰς χοίρους εἰσελθεῖν αὐτοὺς συνεχῶρει ὁ Χριστὸς, τότε εἰς πέλαγος εὐθέως κατεπόντισαν· ἀνθρωπείων δὲ φείσσονται σωμάτων; Εἴθε μὲν οὖν μὴ ἀπεκτίννουν, εἴθε μὴ ἐπεβούλευον. Τοῦ παραδείσου ἐξέβαλον, τῆς τιμῆς ἀπεστέρησαν τῆς ἄνωθεν, καὶ τὸ σῶμα θεραπεύσουσι; Γέλως ταῦτα καὶ μῦθοι. Ἐπιβουλεύειν καὶ καταβλάπτειν, οὐ θεραπεύειν ἴσασιν οἱ δαίμονες. Τῆς ψυχῆς οὐ φείδονται, καὶ τῶν σωμάτων, εἶπέ μοι, φείσσονται; τῆς βασιλείας ἐπιχειροῦσιν ἐκβαλεῖν, καὶ νοσημάτων ἀπαλλάττειν αἰρήσονται; Οὐκ ἤκουσας τοῦ προφήτου λέγοντος, μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου, ὅτι οὐδὲ ἀγαθοποιῆσαι, οὐδὲ κακοποιῆσαι δύνανται; Εἰ δὲ καὶ ἠδύναντο θεραπεύειν, καὶ ἐβούλοντο, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλὰ δεῖ σε μὴ κέρδους μικροῦ καὶ φθειρομένου ζημίαν ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον ἀνταλλάξασθαι. Σῶμα θεραπεύσεις, ἵνα ψυχὴν ἀπολέσης; Οὐ καλὴ σου ἡ ἐμπορία· τὸν ποιητὴν τοῦ σώματος παροργίζεις Θεὸν, καὶ τὸν σὸν ἐπίβουλον εἰς θεραπείαν ἐπικαλῆ; Καὶ πῶς σέ τις τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης αὐτῆς ἔνεκα δεισιδαίμων ἀνθρωπος Ἑλλήνων θεοῖς οὐχ ἐλκύσει προσκυνῆσαι ῥαδίως; Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πολλὰ πολλάκις διὰ τῆς αὐτῶν τέχνης νοσήματα ἀπήλασαν, καὶ πρὸς ὑγίειαν τοὺς κάμνοντας ἐπανήγαγον. Τί οὖν, κοινωνῆσαι δεῖ τῆς ἀσεβείας διὰ τοῦτο; Μὴ γένοιτο. Ἄκουσον τί φησὶν Ἰουδαίοις ὁ Μωϋσῆς· Ἐὰν ἀναστῆ προφήτης ἐν ὑμῖν, ἐνυπνιαζόμενος ἐνύπνιον καὶ δῶ σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἔλθῃ τὸ σημεῖον ἢ τὸ τέρας ὃ ἐλάλησε, καὶ εἴπῃ πρὸς σέ, λέγων· Πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις οἷς οὐκ ἠδειςαν οἱ πατέρες ἡμῶν· οὐκ ἀκούσεσθε τῆς φωνῆς τοῦ προφήτου, ἢ τοῦ ἐνυπνιαζομένου τὸ ἐνύπνιον. Ὁ δὲ λέγει,

τοιούτόν ἐστιν· ἐάν τις ἀναστῆ προφήτης, φησὶ, καὶ ποιήσῃ σημεῖον, ἢ νεκρὸν ἐγείρῃ, ἢ λεπρὸν καθάρῃ, ἢ πηρὸν ἰάσῃται, καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸ σημεῖον, καλέσῃ σε εἰς ἀσέβειαν, μὴ πεισθῆς διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ σημείου. Διὰ τί; Πειράζει γάρ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἰδεῖν, εἰ ἀγαπᾷς αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. Ὅθεν δῆλον, ὅτι δαίμονες οὐ θεραπεύουσιν. Εἰ δέ ποτε καὶ συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ ἐπιτύχοιέν τινος θεραπείας, καθάπερ ἄνθρωποι, εἰς δοκιμὴν τὴν σὴν ἢ συγχώρησις γίνεται, οὐκ ἐπειδὴ Θεὸς ἀγνοεῖ, ἀλλ' ἵνα σὺ παιδευθῆς, μηδὲ θεραπευόντων ἀνέχεσθαι τῶν δαιμόνων. Καὶ τί λέγω θεραπείαν σώματος; Εἴ τίς σοι γέενναν ἀπειλεῖ, ὥστε ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, μὴ καταδέξῃ· εἴ τις βασιλείαν ἐπαγγέλλοιτο, ὥστε ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀποστράφηθι καὶ μίσησον, καὶ γενοῦ Παύλου μαθητῆς, καὶ ζήλωσον τὰς φωνὰς ἐκείνας, ἃς ἡ μακαρία καὶ γενναία ἀνεβόησε ψυχὴ. Πέπεισμαι γὰρ, φησὶν, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψώμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρῖσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐκεῖνον οὐκ ἄγγελοι, οὐ δυνάμεις, οὐκ ἐνεστῶτα, οὐ μέλλοντα, οὐ κτίσις ἑτέρα χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· καὶ σὲ σώματος θεραπεία ἀφίστησι; καὶ ποίας ἂν τύχοιμεν συγγνώμης; Καὶ γὰρ καὶ γεέννης φοβερώτερον ἡμῖν τὸν Χριστὸν εἶναι δεῖ, καὶ βασιλείας ποθεινότερον· κἂν νοσήσωμεν, βέλτιον ἐν ταῖς ἀρρώστιάς μεῖναι, ἢ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀσθενείας εἰς ἀσέβειαν καταπεσεῖν· κἂν γὰρ θεραπεία δαιμόνων, μεῖζον κατέβλαψεν ἢ ὠφέλησεν. Ὁφέλησε μὲν γὰρ τὸ σῶμα, τὸ πάντως ἀποθανούμενον μικρὸν ὕστερον καὶ σήπεσθαι μέλλον, κατέβλαψε δὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον. Καὶ καθάπερ οἱ ἀνδραποδιστὰὶ τραγήματα καὶ πλακοῦντας καὶ ἀστραγάλους καὶ ἕτερα ἅτινα τοιαῦτα πολλάκις τοῖς μικροῖς προτεινόμενοι παιδίοις καὶ δελεάζοντες, τῆς ἐλευθερίας αὐτὰ καὶ τῆς ζωῆς ἀποστεροῦσιν αὐτῆς· οὕτω δὴ καὶ οἱ δαίμονες, μέλους ὑπισχνούμενοι θεραπείαν, ὅλην τῆς ψυχῆς καταποντίζουσι τὴν σωτηρίαν. Ἄλλ' ἡμεῖς μὴ ἀνεχώμεθα, ἀγαπητοὶ, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητῶμεν ἀσεβείας ἀπαλλαγὴν. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ὁ Ἰωβ τῇ γυναικὶ

πεισθεις βλασφημησαι εις τον Θεον, και απαλλαγηναι της επικειμενης συμφορας; Ειπε γαρ τι, φησι, ρημα προς Κυριον, και τελευτα. 'Αλλ' ειλετο μαλλον οδυνασθαι και τηκεσθαι, και την αφορητον εκεινην πληγην ενεγκειν, η βλασφημησας απηλλάχθαι των επικειμενων κακων. Τουτον και συ ζηλωσον· καν μυριας ο δαιμων επαγγειληται των επικειμενων σοι λυσεις κακων, μη πεισθης, μηδε ανασχη, καθαπερ ο δικαιος ουκ επεισθη τη γυναικι· αλλ' ελου μαλλον εγκαρτερησαι τω νοσηματι, η την πιστιν και την σωτηριαν της σης απολεσαι ψυχης. Ου γαρ εγκαταλιμπάνων σε ο Θεος, αλλα λαμπροτερον ποιησαι βουλόμενος, αφηισι ταϊς αρρωστιαϊς εμπεισειν πολλακις. Μενε τοινυν καρτερων, ινα και συ ακουσης, Μη αλλως με οϊει σοι κεχηματικεναι, η ινα δικαιος αναφανης;

η'. Ενην μεν ουν και τουτων πλειω ειπειν, αλλ' ωστε μη των ειρημενων την μνημην λυμηνασθαι, ενταυθα καταλυσω τον λογον, τα του Μωσεως ρηματα ειπων· Διαμαρτυρομαι υμιν τον ουρανον και την γην, οτι εαν τις η των παροντων υμων, η των αποντων, προς την θεωριαν απελθη των σαλπιγγων, η εις την συναγωγην απαντηση, η εις τα Ματρωνης ανελθη, η νηστεια κοινωνηση, η σαββατων μετασχη, η αλλο τι μικρον η μεγα 'Ιουδαϊκον εθος επιτελεση, καθαρος εγω απο του αιματος υμων παντων. Ουτοι οι λογοι παραστησονται εν τη ημερα του Κυριου ημων 'Ιησου Χριστου και εμοι και υμιν, καν μεν πεισθητε, πολλην υμιν παρεξουσι την παρορησιαν· αν δε παρακουσητε, η τινας των τα τοιαυτα τολμωντων αποκρυψητε, ωπερ κατηγοροι σφοδροι αντικαταστησονται υμιν. Ου γαρ υπεστειλαμην του μη αναγγειλαι υμιν πασαν την βουλην του Θεου, αλλα και κατεβαλον το αργυριον επι τους τραπεζιτας. Υμων εστι λοιπον πλεονασαι το καταβληθεν, και τη της ακροασεως ωφελεια προς την σωτηριαν των υμετερων αδελφων αποχρησασθαι. 'Αλλα φορτικον και επαχθες καταγγελλειν τους τα τοιαυτα αμαρτανοντας; Φορτικον μεν ουν και επαχθες σιγαν. Και γαρ υμιν τοις αποκρυπτουσι, κακεινοις τοις λανθανουσιν επαγει τον ολεθρον αυτη η σιγη, τον Θεον υμιν εκπολεμουσα. Ποσω δε βελτιον τοις συνδουλοις απεχθανεσθαι επι σωτηρια, η τον Δεσποτην παροξυνειν καθ' εαυτων,

Οὗτος μὲν γὰρ κἂν ἀγανακτήσῃ νῦν, οὐδέν σε βλάψαι
δυνήσεται, μᾶλλον δὲ καὶ χάριν εἴσεται σοι μετὰ
ταῦτα τῆς ἰατρείας· ὁ δὲ Θεός, ἂν τῷ συνδούλῳ σου
τὴν ἐπιβλαβὴν χαριζόμενος χάριν, σιγήσῃς καὶ ἀπο-
κρύψῃς, τὴν ἐσχάτην ἀπαιτήσῃ σε δίκην. Ὡστε σι-
γῶν μὲν, καὶ τὸν Θεὸν ἐκπολεμώσεις σεαυτῷ, καὶ τὸν
ἀδελφὸν βλάψεις· καταγγέλλων δὲ καὶ φανερὸν ποιῶν,
κἀκεῖνον ἕξεις ἴλεων, καὶ τοῦτον κερδανεῖς, καὶ φίλον
κτῆσῃ ματικόν, τῇ πείρᾳ τὴν εὐεργεσίαν μαθόντα. Μὴ
τοίνυν νομίζετε χαρίζεσθαι τοῖς ὑμετέροις ἀδελφοῖς,
εἴ τι τῶν ἀτόπων ὀρῶντες μετιόντας, μὴ μετὰ πάσης
ἐλέγχουτε τῆς σφοδρότητος. Ἰμάτιον ἐὰν ἀπολέσῃς,
μὴ τὸν κεκλοφότα μόνον, οὐχὶ καὶ τὸν συνειδότα τῷ
κλέπτῃ καὶ μὴ καταγγέλλοντα, ὁμοίως νομίζεις
ἐχθρόν; Ἡ μήτηρ ἡμῶν ἢ κοινὴ οὐχ ἰμάτιον, ἀλλ'
ἀδελφὸν ἀπώλεσεν· ἔκλεψεν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ
κατέχει νῦν ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ· οἶδας τὸν κεκλοφότα,
οἶδας τὸν κλαπέντα· ὀρᾶς ἐμὲ, καθάπερ λύχνον,
ἄπτοντα τῆς διδασκαλίας τὸν λόγον, καὶ πανταχοῦ
ζητοῦντα καὶ κοπτόμενον· καὶ σὺ ἔστηκας σιγῶν, καὶ
οὐ καταγγέλλεις; καὶ ποίαν ἕξεις συγγνώμην; πῶς
δὲ οὐκ ἐν τοῖς ἐσχάτοις σε τῶν ἐχθρῶν ἡ Ἐκκλησία
λογιεῖται, καὶ πολέμιον ἠγήσεται καὶ λυμεῶνα; Ἀλλὰ
μὴ γένοιτο μηδένα τῶν ταύτης ἀκουόντων τῆς συμ-
βουλῆς, τοιαύτην ἁμαρτίαν ποτὲ ἁμαρτεῖν, ὥστε προ-
δοῦναι ἀδελφόν, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν. Ὁ Χρι-
στὸς τὸ αἷμα ἐξέχεεν δι' αὐτόν· σὺ δὲ οὐδὲ λόγον
προέσθαι δι' αὐτόν ὑπομένεις; Μὴ, παρακαλῶ, ἀλλ'
εὐθέως ἐντεῦθεν ἀναχωρήσαντες, ἐπὶ τὴν θήραν ταύ-
την ἐπέιχθητε, καὶ ἕκαστος ὑμῶν ἓνα μοι κομισάτω
τῶν τὰ τοιαῦτα νοσοῦντων· μᾶλλον δὲ μὴ γένοιτο
τοσοῦτους εἶναι τοὺς νοσοῦντας· δύο καὶ τρεῖς ἐξ
ὑμῶν, ἢ καὶ δέκα καὶ εἴκοσι, ἓνα μοι κομισάτωσαν,
ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἰδὼν τὴν ἄγρην εἴσω
τῶν δικτύων γενομένην, δαψιλεστέραν ὑμῖν παραθῶ
τὴν τράπεζαν. Ἄν γὰρ ἴδω τὴν σήμερον συμβουλήν
εἰς ἔργον ἐκβεβηκυῖαν, μετὰ πλείονος ἄψομαι τῆς
προθυμίας τῆς πρὸς ἐκείνους ἰατρείας, καὶ πλέον
ἔσται τὸ κέρδος καὶ ὑμῖν κἀκεῖνοις. Μὴ τοίνυν ὀλιγω-
ρήσητε, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες γυναῖκας, καὶ ἄνδρες
ἄνδρας, καὶ δούλοι δούλους, καὶ ἐλεύθεροι ἐλευθέ-
ρους, καὶ παῖδες παῖδας, καὶ πάντες ἀπλῶς μετὰ
ἀκριβείας ἀπάσης τοὺς τὰ τοιαῦτα νοσοῦντας θηρεύ-
σαντες, οὕτως εἰς τὴν ἐπιούσαν ἀπαντήσατε σύναξιν,

ἵνα καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπαίνου τύχητε, καὶ πρὸ τῶν
ἡμετέρων ἐγκωμίων τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθὸν
ἐπισπάσησθε τὸν πολὺν καὶ ἄφατον, καὶ τοὺς πόνους
τῶν κατορθούντων ὑπερβαίνοντα πολλῶ τῷ μέτρῳ·
οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ
μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν,
καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐλέχθη δὲ
πρὸ πέντε ἡμερῶν τῆς νηστείας αὐτῶν, καὶ ἄλλης ἤδη λεχθείσης.